

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**Nejčastější pravopisné chyby žáků na 2. stupni ZŠ
a jak jim předcházet**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Dana Šmatová

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PaedDr. Jana Vejvodová, CSc.

Plzeň, 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 1. března 2015

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji PaedDr. Janě Vejvodové, CSc., vedoucí práce, za cenné rady, podnětné připomínky a informace, trpělivost a ochotu.

Obsah

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1. Pravopisné principy.....	7
2. Typy pravopisných jevů a ověřené metodické postupy při jejich nácviku.....	7
2.1 Funkce pravopisu a základní rozlišení.....	8
2.2 Lexikální pravopis.....	9
2.2.1 Kvantita samohlásek.....	9
2.2.2 ú – ů.....	10
2.2.3 i/í a y/ý po obojetných souhláskách.....	10
2.2.4 bě/bje, pě, vě/vje, mě/mně.....	11
2.2.5 Předložky s/se, z/ze.....	12
2.2.6 Předpony s/se-, z/ze-, vz-/vze-.....	12
2.2.7 Souhlásky na konci slov a souhláskové skupiny.....	13
2.2.8 Psaní velkých písmen.....	13
2.3 Mluvnický pravopis.....	14
2.3.1 Pravopis tvaroslovný.....	14
2.3.1.1 <i>i/y</i> v koncovkách podstatných jmen.....	14
2.3.1.2 <i>i, í/y, ý</i> v koncovkách přídavných jmen.....	15
2.3.1.3 <i>i/y</i> v koncovkách sloves.....	15
2.3.1.4 Psaní <i>mě, mně</i> v tvarech zájmena <i>já</i>	15
2.3.2 Pravopis skladební.....	16
2.3.2.1 Shoda přísudku s podmětem.....	16
2.3.2.2 Interpunkce.....	17
3. Metody nácviku a prověřování pravopisu (obecně).....	17
3.1 Typy pravopisných cvičení.....	18
Přepisovací cvičení.....	18
Doplňovací cvičení.....	18
Obměňovací (transformační) cvičení.....	18
Nahrazovací cvičení.....	19
Vysvětlovací cvičení.....	19
Vyhledávací cvičení.....	19
Konstrukční cvičení.....	19
Korektura textu.....	19
Výběrové cvičení.....	19

3.2 Typy diktátů.....	20
Diktát s přípravou	20
Diktát bez přípravy	20
Autodiktát	20
Kontrolní diktát	20
Výběrový diktát	21
4. Klasifikace chyb	21
5. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	22
PRAKTICKÁ ČÁST	23
6. Úkol a cíl výzkumu	23
6.1 Charakteristika vzorku.....	24
6.2 Organizace a metody výzkumu	24
7. Vyhodnocení testu	25
7.1 Lexikální pravopis	25
7.1.1 Skupiny bě/bje, pě, vě/vje, mě/mně.....	25
7.1.2 Samohlásky ú – ů – u.....	27
7.1.3 i – y po obojetných souhláskách v kořenech slov a formantech	28
7.1.4 Předpony s/se-, z/ze-, vz-/vze-.....	30
7.1.5 Souhláskové skupiny na příponovém švu	31
7.1.6 Psaní koncové skupiny –mě/ - mně	32
7.1.7 Souhláskové skupiny s hláskovou alternací	33
7.2 Mluvnický pravopis.....	34
7.2.1 Psaní i, í/y, ý v koncovkách podstatných jmen, přídavných jmen a sloves.....	34
7.2.2 Psaní mě/mně v tvarech zájmena já.....	37
7.2.3 Shoda přísudku s podmětem.....	38
7.2.4 Interpunkce	39
ZÁVĚR.....	41
RESUMÉ.....	43
LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE	44

ÚVOD

K. Čapek: *„Řeč je sama duše a kultura národa. Její přesnost a logičnost udává míru rozumových darů národa. Myšlenky jsou naše, ale řeč patří národu. Zdokonaluje-li se národ, musí se zdokonalovat i jazyk; neboť je živý a vyvíjí se s námi všemi, stále nesen výškou duševního napětí národního.“* (Čapek, 1984, s. 186)

Český jazyk je jedním ze základních znaků českého národa. Představuje soubor integrovaných výrazových prostředků vymezených územně, uvnitř diferencovaný funkčně a teritoriálně, stratifikovaný sociálně. Reprezentativním útvarem národního jazyka je spisovná čeština, jež má – jako jediný útvar – kodifikovanou normu. A právě kodifikace normy, tedy uzákonění noremných prostředků prostřednictvím autoritativních příruček, předjímá závaznost stanoveného souboru jazykových prostředků a pravidel užívání. Současná výuka českého jazyka respektuje funkční teorii spisovného jazyka rozpracovanou Pražským lingvistickým kroužkem již ve 30. letech 20. století a chápe pojem jazyková správnost (v současné době je tento pojem nahrazen výstižnějším termínem jazyková kultivovanost) v kontextu s tím, jak použitý jazykový prostředek vyhovuje konkrétním účelům a cílům.

Mezi jazykovědci nepanuje jednotný názor na důležitost pravopisu. M. Čechová a V. Styblík ve své publikaci uvádějí, že pravopis není součástí vnitřní stavby jazyka, je do určité míry jen věcí konvence, dohody o způsobu psaní, některá jeho pravidla i jednotlivosti v něm je možno upravovat, nebo dokonce v něm provést i zcela zásadní změny, ale pro jednotnost psaného jazyka je pravopis důležitý. U nás však není třeba důležitost pravopisu zvláště připomínat, naopak v naší společnosti se význam pravopisu ve srovnání s ostatními složkami jazykové kultury spíše přeceňuje. Veřejnost nejvíce kritizuje právě chyby pravopisné – stupeň ovládnutí jazyka, vzdělanosti, a dokonce inteligence člověka jí často splývají se schopností psát bez chyb. S tím pak souvisí, že se i ve školní praxi u nás tradičně projevovala nesprávná tendence podříditi celé jazykové vyučování potřebám pravopisného výcviku (Čechová, Styblík, 1998, s. 179). Přemysl Hauser s týmem spolupracovníků definuje racionálně význam pravopisu a cíl pravopisného učiva v intencích toho, že pravopis je způsob písemného zaznamenávání mluveného projevu. Způsob zápisu spisovného jazyka určují Pravidla českého pravopisu. Jejich znění je pro školní vyučování závazné. Ovládnutí pravopisu je pro budoucí život žáků velmi důležité, protože pravopis plní

významnou společenskou funkci a jeho znalost je mírou vzdělanosti. Proto je pravopisné učivo důležitou složkou jazykového vyučování (Hauser, 2007, s. 16). Význam pravopisu shrnuje také P. Dolejší: „Abychom porozuměli textu, který někdo jiný zapsal, musíme znát stejná pravidla, podle kterých slova zapisujeme. Takovou soustavu pravidel, v jisté době více méně ustálenou, která stanoví, jak zaznamenávat jednotlivé hlásky, nazýváme pravopis. Kvalitní osvojení a užívání mateřského jazyka v jeho mluvené i písemné podobě je nejen základním znakem úrovně všeobecné vzdělanosti žáků základní školy, ale i obrazem jejich kulturní úrovně a vyspělosti“ (Dolejší, 2005, s. 6).

TEORETICKÁ ČÁST

1. Pravopisné principy

Pravopis/ortografie nás poučuje o správném používání grafických prostředků. Zásady pravopisné soustavy jazyka mají být takové, aby píšící mohl řeč bez nesnází zaznamenávat a aby čtenáři usnadnily vybavování významu slov a vět (Čechová, 2011, s. 45). Pravopisné soustavy různých jazyků se liší. Český pravopis, na rozdíl např. od pravopisu anglického nebo francouzského, je do značné míry fonetický, tj. hlásce odpovídá písmeno. Obtížnější je tam, kde tato rovnice neplatí. Je to v případech, kdy pravopis podporuje jednotnou podobu slova, je etymologický, např. v psaní *prosba*, *závod* udržuje souvislosti se slovy a tvary *prosit*, *závodu* a neřídí se výslovností. Jsou to dále rysy historické, jako psaní *i – y*, *bě*, *pě*, *vě*, *mě* a psaní velkých písmen pro vyznačení jmen vlastních: *Písek*, *Brno*, *Nový*, *Svoboda*, *Babička* atp. (Hauser, 2007, s. 16)

2. Typy pravopisných jevů a ověřené metodické postupy při jejich nácviku

Český jazyk disponuje inventářem pravopisných jevů, které jsou systematicky rozděleny do skupin tak, aby uživatel mohl jazyk správně používat, a to jak ve formě mluvené, tak ve formě psané. Typy pravopisných jevů jsou popsány v další části práce.

Při volbě a posuzování jednotlivých pravopisných jevů se ve velké míře uplatňuje složka záměrného a vědomého rozhodování. To předpokládá dobré zvládnutí potřebného učiva z tvoření slov, tvarosloví a skladby. Žáci musejí poznat, jak je slovo utvořeno, určit slovní druh daného slova, mluvnické kategorie, vzor, poznat rozhraní vět, vztah mezi větami v souvětí, vztah mezi členy ve větě, základ podmětu. Na těchto znalostech je možno důkladně a efektivně nacvičovat pravopis. Na konci 2. stupně by žáci měli ovládat potřebná pravopisná pravidla. Předpokládá se velká míra automatizace pravopisu, jež by ale neměla omezovat schopnost způsob psaní řádně odůvodnit.

2.1 Funkce pravopisu a základní rozlišení

Pravopis vymezuje dvě základní funkce: zaznamenávací a vybavovací. Zaznamenávací funkce umožňuje správně zaznamenat daný jazykový projev a funkce vybavovací správně si vybavit obsah našich myšlenek týkající se daného zapsaného projevu (Hubáček, Svobodová, 1998, s. 28). Práce je zaměřena na žáky 9. ročníku a kvarty víceletého gymnázia, v tomto věku se při volbě a posuzování jednotlivých pravopisných jevů vedle složky záměrného a vědomého rozhodování uplatňuje automatizace pravopisu, tj. taková zběhlost v psaní, kdy grafické zaznamenávání projevu zbytečně neodvádí jejich myšlení od věcné stránky projevu. Aby žáci dospěli k automatizaci pravopisu, je nutný systematický postup. Způsoby cvičení mají být pokud možno rozmanité, aby se probíraný jev všestranně procvičil (Čechová, Styblík, 1998, s. 176). O typech cvičení viz v dalším textu.

Přemysl Hauser s kolektivem uvádí: „ V projektu jazykového vyučování je třeba rozhodnout, jaký rozsah a jaký význam pravopisnému učivu vytkneme. Minulé projekty byly kritizovány pro přeceňování pravopisu. Jindy se zase současné viní z jeho podceňování. Kritika přeceňování pravopisu upozorňovala na to, že se pravopis někdy stal hlavním cílem vyučování a že jeho znalost v něm byla oceňována nejvýše. Potvrzovaly to také převládající názory dospělých uživatelů jazyka, kteří často jazykové vyučování s pravopisným vyučováním ztotožňovali. Oficiální školské dokumenty, osnovy a učebnice, k přeceňování pravopisu nevedly. Přesto se vyskytly názory žádající omezení vyučování pravopisu a využít ušetřený čas pro jiné jazykové oblasti. Už se však neuvádělo pro které. Takové přesuny nebyly nutné, stačí udržovat

náležitou míru a dbát pojetí v didaktikách již propracovaných. Extrémní názory by vedly k podceňování pravopisu. Pominul by se jeho význam, a tedy i kultivovaný písemný projev. Pravopisné učivo není izolované. Jen zčásti je pravopis opřen pouze o paměť, další jevy souvisí s tvaroslovím, tvořením slov, se skladbou a vyžadují znalosti těchto oblastí učiva.“ (Hauser, 2007, s. 17)

Z didaktického hlediska rozlišujeme:

1. pravopis lexikální spjatý s grafickou podobou slova a jeho slovtvornou strukturou;
2. pravopis mluvnický:
 - a) tvaroslovný týkající se tvarů slov podle jejich příslušnosti k tvaroslovné soustavě;
 - b) skladební vyplývající ze skladebních vztahů. (Hauser, 2007, s. 18)

2.2 Lexikální pravopis

Lexikální pravopis je spjat s neměnnou grafickou podobou slova, proto bývá označován jako pravopis statický. Jde přitom o ustálenou podobu kořene slova i jeho částí, přípon a předpon. Nácvik pravopisu se týká těchto jevů:

- a) kvantita samohlásek,
- b) *ú – ů*,
- c) *i – y* po obojetných souhláskách v kořenech slov a ve formantech,
- d) *bě/bje, pě, vě/vje, mě/mně*,
- e) souhláskových skupin a souhlásek na konci slov,
- f) předložek *s, z*,
- g) předpon *s-, z-, vz-*,
- h) velkých písmen.

2.2.1 Kvantita samohlásek

Psaní se řídí výslovností. Chyb se mohou žáci dopouštět z nepozornosti, častěji však vlivem domácího nářečí. Tento jev není na 2. stupni větším zdrojem chyb. Proto není zařazen do testu.

Metodické postupy při nácviu¹

Při chybách z nepozornosti zlepšit organizaci vyučování, v jednotlivých nářečních oblastech věnovat pozornost nácviu správné spisovné podoby slova.

2.2.2 ú - ů

Po zvládnutí dvojího značení *ú - ů* na 1. stupni (*ú* na začátku slov, po předponě, v druhé části složenin; *ů* uprostřed slova a v koncovkách) je učivo rozšířeno o psaní *ú* v citoslovcích na konci slova: *bú, vrkú, cukrú*, dále o psaní *ú* ve slovech přejatých: *túra, kúra* apod. a o psaní původní latinské přípony *-ura*: *inventura* apod. Jak bakalářská práce dokládá, nemají žáci na konci základní školy tuto látku dobře zafixovanu.

Metodické postupy při nácviu

Pozornost věnujeme právě psaní *ú - u* v cizích slovech s důsledným objasňováním věcného významu slov a psaní *ú* na konci domácích slov; dále problematice citoslovcí.

2.2.3 i/í a y/ý po obojetných souhláskách

Psaní *i - y* po obojetných souhláskách vyžaduje soustavný výcvik, a jak test v praktické části napovídá, i žákům ve věku 14 - 15 let činí tento jev potíže. Žáci přicházejí na 2. stupeň se znalostí vyjmenovaných slov, ovšem tato znalost nebývá zcela vyčerpávající.

Jednotlivé řady obsahují slova kořenná (neodvozená) a k nim se váží jejich odvozeniny a složeniny (slova příbuzná). Zde je nezbytné pochopit tuto příbuznost, dále je důležité rozšiřovat zásobu slov příbuzných v učivu o tvoření slov, k řadě kořených slov se slabikou *py/py* přiřadit slovo s příponou *- ýš* (*slepýš*).

Metodické postupy při nácviu

Rozšiřujeme inventář již známých vyjmenovaných slov o další vlastní jména (jména osobní s konkrétním užitím např. jmen zastoupených u žáků ve třídě nebo místní jména známá z okolí jejich bydliště). Zaměříme se také na morfematickou

¹ Všechny metodické postupy vycházejí z uvedených publikací (viz kapitola Literatura a další zdroje) a opírají se též o osobní zkušenosti vyučujících českého jazyka na základní škole a víceletém gymnáziu. Jsou uváděna pouze základní doporučení.

analýzu slov s předponou *vy-* s využitím znalosti slovotvorných a volíme pro poznání tyto postupy:

- a) záměnu předpony *vy-* jinou předponou (*vý – tečný, ne – tečný*),
- b) rekonstrukci slovotvorných vztahů: *výmaz – vymazat – mazat*
Zvláště přihlížíme ke slovům, v nichž nejde o předponu: *vidět, vidle, vikev, vikýř, viset, vížka* apod. Důležité je též žákům vysvětlit princip zvukových homonym, tedy že se jedná o slova bez vzájemných souvislostí a jejich správné kontextové použití (*nabít – nabýt, mi – my, výt – vít, pyl – pil* apod.).

2.2.4 *bě/bje, pě, vě/vje, mě/mně*

Slabiku *pě* píšeme vždy v tomto tvaru. Psaní skupin *bě/bje, vě/vje* se řídí společnými pravidly. Správné psaní záleží na znalosti analýzy stavby slova. Analýzou slova zjistíme, zda jde o předponu *v-* nebo *ob-*: *ob- jednat, ob-jem, ob-jezd, ob-jetí; v-jezd, v-jem*. Všude jinde píšeme slabiky *s –ě-*: *oběhnout, příběh, obět', oběd, holoubě; vědět, věšák, větev, pověra, nově*. Psaní slabik *mě* nebo *mně* je složitější. Obecné pravidlo zní: kde je v příbuzném slově *-m-*, píšeme v příslušném slově *-mě-*, kde je skupina *-mn-*, píšeme *-mně-*. Na tomto stupni se spojuje příslušné slovo odvozené s jeho slovem základovým: *zřejmý – zřej-mě, soukromý – soukrom-ě, známý – znám-ější; temný – tem-ně – temnější, tajemný – tajem-ně; zatmít – zatmění, zatemnit – zatemnění*.

Metodické postupy při nácviku

Pozornost je třeba věnovat psaní odvozenin od základového slovesa *mnít*: *zapomenout, vzpomenout, připomenout – zapomněl, vzpomněl, připomněl*; žáci si sloveso *mnít* nevybavují dobře, proto je znalost rozšiřuje o další odvozeniny: *pomněnka, domněnka*, zde žákům pomáhá varianta *pomník, domnívat se*. Problémem také bývá rozdíl mezi slovy *rozumně, rozuměl*: zde je opět nutno důsledně dbát na analýzu stavby slova. Učitel vysvětlí též stavbu slova *tamější* (*tam – ější jako: zde – zd-ější a tamní jako: okolo – okol-ní*): přímé odvozeniny od příslovce *tam*, důležité je vysvětlit, že se nejedná o stupňování.

2.2.5 Předložky s/se, z/ze

Pravopis se řídí pádovou vazbou předložky: ve spojení s 2. pádem píšeme z, ve spojení se 7. pádem píšeme s.

Metodické postupy při nácviku

Nácvik spočívá především ve správném určení pádu. Žáky lze příležitostně upozornit na možnosti psaní předložky s ve 2. pádě: významové rozlišení vnitřku a povrchu (*ze skříně – se skříně, ze stolu – se stolu*) a na okrajové případy psaní předložky s se slovy ve 4. pádě: *kdo s koho, být s to*.

2.2.6 Předpony s/se-, z/ze-, vz-/vze-

Pravopis se řídí významem. Psaní předpon s-, vz- podle směrů, které naznačují, žáci znají již z 1. stupně (s-: dohromady, shora dolů, s povrchu pryč; vz-: vzhůru). Předpona z- vyjadřuje uzavření a dovršení děje: *zčervenat, zkřivit, zpevnit*. Jestliže byli žáci seznámeni se slovesným videm, rozšíříme učivo o tvorbu dokonavých sloves z nedokonavých (*lámat – zlomit, volit – zvolit, vlhnout – zvlhnout*). Slovesa dokonavá utvářejí i předpony s-, vz-, ovšem s uvedenými směrovými významy. Problematika psaní s-/se a z-/ze- pramení z rozdílného psaní a výslovnosti. Při výslovnosti dochází ke spodobě znělosti, psaní se však řídí uvedenými pravidly: *způsobit, zkrátit, ztenčit, zšedivět; sbírat, sbalit, sdrátovat, sdružit*. Význam některých slov se ovšem vysvětluje obtížně. Žáci si musejí tato slova pamatovat: s-: *skončit, spravit, strávit, sdělit*; z-: *způsobit, zpráva, zpívat, zúčastnit se*.

Metodické postupy při nácviku

V empirické části práce se ukazuje, že tato látka činí žákům velké potíže. Je nutno neustále dbát na vysvětlování významu slov, zařazovat do cvičení běžně užívaná slova, která si musejí žáci zapamatovat. Také je třeba žáky upozornit na zvuková homonyma (slova znějí stejně, ale mají odlišný význam): *smotat – zmotat, sběh – zběh, shlédnout – zhlédnout, sbít – zbít, sjednat – zjednat, smazat – zmazat*. Žáci by měli být také seznámeni s výslovností a pravopisem skupiny sh: *shoda, shledání, shromáždít, shluk* se zřetelem k regionální výslovnosti.

2.2.7 Souhlásky na konci slov a souhláskové skupiny

Žáci na 2. stupni respektují zásadu jednotné grafické podoby slova v jeho různých tvarech a ve svazku slov příbuzných tam, kde se zvuková podoba slova liší od podoby psané (párové znělé souhlásky na konci slov, podobu znělosti ve skupině hlásek, hlásky zdvojené, splývání dvou hlásek psaných v hlásku jednu ve výslovnosti).

Souhlásky zdvojené se vyskytují na švu předponovém: *nejjasnější, poddaný, rozzlobený*, příponovém: *krkonošští, kamenný, měkký*, na švu složenin: *dvojjazyčný, půllitr*. Náležitý sklad slova je zachován u slov, kde se setkají hlásky *ds, ts; dš, tš* a vyslovujeme je *c; č* (*dětský, lidský, větší, nadšení* apod.)

Metodické postupy při nácviku

Pamatujeme na procvičování obtížnějších slov se souhláskovými skupinami se spodobou znělosti: *svatba, tužka, kresba*. Psaní slov se zdvojenými hláskami musí být podloženo slovotvornými znalostmi.

2.2.8 Psaní velkých písmen

Žáci se se základními pravidly seznamují již na 1. stupni. Učivo 2. stupně se zabývá touto problematikou širěji a využívá informací z jiných předmětů (zeměpis a dějepis). Učebnice i pracovní sešity nabízejí mnoho cvičení k nácviku a prověření poznatků.

Metodické postupy při nácviku

Žáci by si měli zafixovat některé všeobecné zásady a orientovat se v Pravidlech českého pravopisu. Základní pravidla jsou: umět rozlišit v pojmenování část obecnou a vlastní: *most Legií, náměstí Bratří Čapků* apod.; následuje-li po obecném jménu předložka, píše se velké písmeno i ve slově dalším: *hotel U Bílého beránka, ulice Mezi Zahrádkami*; názvy svátků s velkým písmenem; instituce místně určené s velkým písmenem, bez místního určení s malým písmenem (*Městský úřad v Aši, městský úřad*). Vzhledem k množství dalších pravidel (např. o názvech sídlišť v genitivu, spolcích a členech spolků atd.) a častých úpravách bychom znalosti této problematiky neměli hodnotit příliš přísně a více času věnovat nácviku.

2.3 Mluvnický pravopis

Mluvnický pravopis zahrnuje pravopis tvaroslovný a pravopis skladební.

2.3.1 Pravopis tvaroslovný

Tvaroslovný pravopis je spojen s tvarovou soustavou jmen a slov. Týká se psaní *i*, *í/y*, *ý* v koncovkách podstatných jmen, přídavných jmen, sloves a psaní *mě* – *mně* v tvarech zájmena *já*.

2.3.1.1 *i/y* v koncovkách podstatných jmen

Správné psaní koncovek podstatných jmen předpokládá dovednost zařadit jméno ke správnému vzoru a správně určit pád. Kmeny vzorů jsou zakončeny vždy na souhlásku měkkou nebo tvrdou a ta ve výslovnosti rozhodne o psaném tvaru.

Pravopis některých koncovek je třeba si zapamatovat: 3., 6. p. j. č. jmen rodu muž. živ. – koncovka *-ovi*; 7. p. jmen r. ženského – koncovka *-ami*, *-emi*, *-mi*; ve středním rodě u vzoru stavení – koncovka *-ími*.

Metodické postupy při nácviu

Žáci by měli vždy používat analogie se vzory, přičemž nemusejí uvádět úplnou mluvnickou argumentaci (*psi štěkali* – *psi*: měkké *i* – *psi* jako *páni*, bez opisu: protože je to 1. p. č. množ. rodu mužského životného).

U koncovek k zapamatování většinou žáci využívají poučku: koncovky *-ovi*, *-ami*, *-emi*, *-mi*, *-ími* jsou vždy měkké, ovšem žáci musí umět rozlišit koncovku a správně určit slovní druh, aby nedocházelo k záměně tvaru podstatného jména v r. muž. živ. s koncovkou *-ovi* s tvarem přídavného jména přivlastňovacího v r. muž. živ. s koncovkou *-i*: *k, o bratrovi x bratrovi psi, bratrovy knihy*. Stejně tak je důležité umět správně určit koncovku *-mi* a odlišit ji od koncovky *-y* u podst. jmen r. muž. než. v 1. . č. mn.: *drahokam-y, hlavolam-y, vlnolam-y, větrolam-y*.

Časté jsou také chyby v psaní koncovek u podst. jmen rodu ženského: *mosazi, rzi, oceli, holi, nesnázi, soli, broskvi, obuvi, mrkvi*. Žáci by měli být také seznámeni s možnostmi kolísání vzorů, např. ve tvarech 7: p. množ. č.: *kotly/-i, kužely/i, plevely/i* nebo se správným psaním tvarů: *tácy, skici* (Čechová, 2011, s. 198 a 206).

2.3.1.2 *i, í/y, ý* v koncovkách přídavných jmen

Pravopis přídavných jmen se řídí vzory jednotlivých druhů přídavných jmen. Jmenné (krátké) tvary používají skloňování jmenné.

Metodické postupy při nácviku

Vždy používáme spojení přídavného jména s podstatným jménem, aby si žáci uvědomili jednak shodu s řídícím podstatným jménem, jednak slovnědruhovou platnost určovaného výrazu (viz koncovky *-ovi* u podstatných jmen rodu mužského životného a koncovky *-i, -y* u přídavných jmen přivlastňovacích: *bratrovi spolužáci, na bratrovy spolužáky*). U přídavného jména přivlastňovacího se používá analogie se vzorem *matčin*, jenž umožňuje rozlišení koncového psaní *-ni, -ny*.

2.3.1.3 *i/y* v koncovkách sloves

V koncovkách slovesných tvarů se vyskytuje pouze *-í-* (slovesa 4. třídy, vzory *prosí, trpí, sází*).

Metodické postupy při nácviku

Osvědčená je jednoduchá poučka, že slovesa v přítomném čase vždy končí na *-í-*. Problémy dělá žákům více pravopis tvarů příčestí minulého a infinitivu sloves typu *líbil se - líbit se, působil - působit*, a to tehdy, když nezvládají stavbu těchto slov. Zkratkou dojdou k nesprávnému morfému *-byl-*, u infinitivu je těžké uvěřit, jak ke tvarům „*líbyt, působyt*“ dospějí: určí je jako odvozeninu vyjmenovaného slova!

2.3.1.4 Psaní *mě, mně* v tvarech zájmena *já*

Tvary jsou rozlišeny podle pádů. Ve 2. a 4. pádě je tvar *mě* (širší tvar *mne* je méně frekventovaný), ve 3. pádě *mně* (kratší tvar *mi* podle konkrétního začlenění do dané výpovědi) a v 6. pádě *mně*.

Metodické postupy při nácviku

Nácvik (vždy písemný) by měl být velmi častý s důsledným vyžadování poučky o pádových tvarech. Využití tvaru zájmena *ty* není vhodné, protože zde není úplná analogie: *podá ti to - podá mi to i mně to; stojí u tebe - stojí u mě i u mne*.

2.3.2 Pravopis skladební

Skladební pravopis zahrnuje skladební vztahy s pravidly mluvnické shody přísudku s podmětem a interpunkci ve větě jednoduché a v souvětí.

2.3.2.1 Shoda přísudku s podmětem

Pro tvar přičestí minulého v množném čísle má pravopisnou rozlišující úlohu rodová podoba podmětu. Proto je nutné, aby žáci uměli vyhledat základní skladební dvojici, stanovit podmět a určit rod podstatného jména v podmětu.

Metodické postupy při nácviku

Podmět se ve výpovědi může nacházet na různých místech (čeština má volný slovosled) a je důležité, aby žáci dokázali podmět bezpečně určit. Žáci musí také chápat životnost a neživotnost jako ryze mluvnickou záležitost a nehledat sémantickou životnost a neživ. u podmětů typu: *draci* (papíroví), *sněhuláci*, *nebožtíci – byli*; *davy*, *národy – byly*. Stejně tak musí žáci rozeznávat morfologické rozdíly jmen kolísajících mezi životností a neživotností: *ledoborce*, *uzenáče*, *ukazatele byly*; *ledoborci*, *uzenáči*, *ukazatelé byli*. Mluvnickou povahu má též správné určení rodu u podstatných jmen: jako rod ženský se určuje tvar podst. jmen *oči*, *uši*, *děti* (na 2. stupni by se žáci neměli uchylovat k pouhému konstatování: *ty oči*, *uši*, *děti*). Stejně tak je třeba upozornit na odchylky u podstatných jmen *rodiče*, *koně*, *lidičky*, jež mají koncovky podstatných jmen neživotných, ale jejich přičestí jsou zakončena na *-i*.

Na 2. stupni se připojuje také znalost o shodě přísudku s několikanásobným podmětem, kde se zakončení přičestí minulého řídí tím, zda tento podmět obsahuje alespoň jeden podmět rodu mužského životného (přičestí minulé: *-i*), dále platí pravidlo o rodu středním v souvislosti s číslem jednotlivých částí (*kuřata a housata se pásala*; *kořata a štěně si hrály*). Pravidlo o postavení několikanásobného podmětu před nebo za přísudkem a s tím související možnosti psaní *i/y* v přičestí se již v praxi základních škol neaplikuje.

Žákům činí také potíže utvořit správný tvar, pokud je podmět v rodě středním v množném čísle: zakončení *-a* (*děvčata se smála*).

2.3.2.2 Interpunkce

Pravidla popisují označování konce věty, přímé řeči a kladení čárky ve větě jednoduché a v souvětí. Znaménko na konci věty se řídí druhem věty (podle postoje mluvčího). V přímé řeči rozeznáváme tři základní typy zápisu přímé řeči podle postavení uvozovací věty (před přímou řečí, za přímou řečí, uvnitř přímé řeči). Ve větě jednoduché oddělujeme čárkami části několikanásobného větného členu, přístavek, volný přívlástek, samostatný větný člen, oslovení, vsuvku a citoslovce. V souvětí se interpunkce řídí vnitřní stavbou konkrétního souvětí.

Metodické postupy při nácviku

Žáci by měli rozlišovat elementární druhy vět podle postoje mluvčího a používat správná interpunkční znaménka. Interpunkci přímé řeči je vhodné procvičovat v součinnosti s výukou slohu a literatury (vypravování, beletristické texty). Při užití interpunkce ve větě jednoduché by měli žáci umět zdůvodnit kladení čárek v konkrétním textu. V souvětí je často pro žáky problematické oddělování vložených vět vedlejších, oddělování věty vložené mezi hlavní věty spojené souřadnou spojkou (*Jana seděla v křesle, které stálo u okna, a četla si knihu.*). Také rozpoznání spojek souřadnicích, před kterými nepíšeme čárku, je pro žáky někdy obtížné (např. *a proto, a tedy, a tudíž, a tak*). Další problém představuje včlenění spojky souřadnicí do textu, kdy žáci bez řádného čtení s porozuměním chybně kladou čárku před spojovací výraz (*Začátek byl v osm hodin, nikdo nám to ale neřekl.*).

3. Metody nácviku a prověřování pravopisu (obecně)

Mají-li žáci nedostatky v pravopise, je nutno jim především vštěpovat potřebné vědomosti a dovednosti mluvnické (Čechová, Styblík, 1998, s. 174). Jak je výše uvedeno v metodických postupech u konkrétních pravopisných jevů, žáci musí ovládnout tvoření slov – poznat části slova, tj. kořen, předponu, příponu a koncovku; kromě rozboru morfemického je důležité chápat také rozbor slovotvorný (např. slovo *rozumnější* je 2. stupeň přídavného jména, utvořený ze slova *rozumný* příponou *-ější*); ovládat učivo z tvarosloví – poznat bezpečně slovní druh, mluvnické kategorie a vzory, utvořit a rozlišit různé tvary slov ohebných, chápat tvary homonymní;

disponovat znalostmi skladby a na tento mluvnický základ navazuje další důležitý předpoklad – znalost pravopisných pravidel. Žáky je třeba přímo učit, jak mají při řešení pravopisného problému postupovat, čím se mají řídit, jak mají způsob psaní odůvodňovat. Tento postup má být ustálený a žáci se ho mají naučit zvládat i bez pomoci učitele (Čechová, Styblík, 1998, s. 174). Zde je důležitá spolupráce mezi učiteli českého jazyka na 1. a 2. stupni, aby žáci po přechodu na 2. stupeň používali stejné algoritmy, které si osvojili na 1. stupni, třeba ve zkrácené podobě, ale se zachováním důležitých částí. K nácviku a prověřování pravopisu se na 2. stupni nabízí různé druhy cvičení (Hauser, 2007, s. 31 – 36):

3.1 Typy pravopisných cvičení

Přepisovací cvičení

Žák převádí text z tištěné formy do psané. Na 2. stupni se tento typ cvičení využívá spíše pro žáky se specifickými poruchami učení (dysgrafie, dyslexie). Ovšem správný přepis informace je důležitý pro všechny žáky i v předmětech mimo český jazyk (správný grafický záznam odborných názvů, zkratek, značek apod.).

Doplňovací cvičení

Tato cvičení jsou nejvíce rozšířena, výhodou je rychlé vypracování. Žáci doplňují chybějící písmena, skupiny písmen, případně i celá slova. Nevýhodou je izolovanost, protože žák nepíše celé slovo a není tak vytvářen návyk správného psaní. Cvičení jsou většinou zaměřena na jeden pravopisný jev, řidčeji na dva jevy. Důležitá je srozumitelnost textu s vynechanými jevy.

Obměňovací (transformační) cvičení

Tato cvičení jsou velmi efektivní, žáci musí uvažovat o celém tvaru nebo souvislosti ve větě, v textu. Žáci převádí tvary např. čísla jednotného do čísla množného, tvary podstatných jmen z 1. pádu do příslušného pádu apod.

Nahrazovací cvičení

Bývá též uváděno jako podtyp obměňovacího cvičení, kdy žáci nahrazují reprezentativní tvary podle konkrétního zadání (někdy bývá užito pokynu „Uved'te“), např. slova v závorkách uved'te v náležitých tvarech množného čísla, nahrad'te infinitivy příslušnými tvary minulého času.

Vysvětlovací cvičení

Principem cvičení je vysvětlení, vyložení, zdůvodnění pravopisného jevu. Cvičení jsou prováděna ústní formou, případně s využitím interaktivní tabule, většinou za účasti celé třídy. Často je spojeno s doplňovacím cvičením, kdy žák doplní chybějící písmeno a následně jev zdůvodní.

Vyhledávací cvičení

Žák podle pokynů vyhledá v textu slova s určitým pravopisným jevem a zdůvodní pravopis (spojení s vysvětlovacím cvičením).

Konstrukční cvičení

Principem je vytvoření, případně vyhledání a správné užití předepsaného slova (např. homonyma ve větách) nebo tvaru slova. Vhodné je spojení s vysvětlovacím cvičením.

Korektura textu

Žák opravuje chyby v textu (pracovní listy, tabule, pracovní sešity). Každou opravu by měl žák zdůvodnit. Text by neměl být chybami přesycen. Korekturní cvičení jsou vhodná pro skupinovou práci.

Výběrové cvičení

Žák vybírá ze správné a chybné varianty (podtrhává, kroužkuje). Výhodou je rychlost vypracování.

3.2 Typy diktátů

Zvláštní kontrolní formou prověřování znalostí pravopisu je diktát.

Diktát s přípravou

Neslouží pouze ke kontrole, ale i k procvičování. Příprava může být sluchová: učitel text nejprve přečte a se žáky probere jednotlivé pravopisné jevy v něm; další je příprava zraková: žáci si sami text přečtou ve škole nebo doma.

Diktát bez přípravy

Může mít formu tvořivého diktátu: žáci sami diktují věty, které tvoří na diktovaná slova (žáci si rozvíjejí slovní zásobu, pohotovost a kreativitu) nebo formu volného diktátu: žáci obměňují text diktovaný učitelem – po přečtení určitého úseku textu píšou věty ne doslovně, ale s určitými obměnami (žáci si procvičují pohotovost, mechanickou paměť a soustředění).

Autodiktát

Žák píše text (nebo text diktuje ostatním), který si zapamatoval (věty, slova, případně báseň).

Kontrolní diktát

Je psáním textu bez přípravy podle mluveného projevu učitele. Obsah projevu mohou tvořit jednotlivá slova (jen při jevech lexikálního pravopisu) nebo krátká slovní spojení: tyto diktáty jsou pravopisně nejvydatnější a musí být obsahově omezeny; věty významově nesouvisející nebo souvislý text. Souvislý text je psychologicky výhodnější, tvoří logicky zapamatovatelný celek, navíc lze procvičit i psaní odstavců důležité pro slohovou průpravu, zároveň je však mluvnicky méně vydatný.

Výběrový diktát

Učitel přečte žákům celý text, ale diktuje pro napsání jen určitá slova nebo určité části. Žákům ale chybí souvislost pro kontrolu toho, co napsali.

4. Klasifikace chyb

Pravopisnou chybu můžeme chápat jako nedodržení dané jazykové normy nebo odchýlení od normy. Časem se v této oblasti ustálily pojmy „hrubá chyba“ a „malá chyba“. Toto označování chyb se používalo pouze v pravopise. V tvarosloví, ve skladbě nebo ve slohu se takové rozlišování chyb neobjevilo (Čechová, Styblík, 1998, s. 173). Uvedené rozlišení vyplývá ze skutečnosti, že všechny chyby nejsou stejně závažné. Ve škole se ustálila jistá zvyklost, co považovat za hrubou chybu: chyby v psaní *i, í/y, ý*, ve velkých písmenech, v psaní *bě, pě, vě, mě*, v psaní předložek *s, z* a předpon *s-, z-, vz-*. Jen někdy se za ni považuje chybné kladení čárek. Za malou chybu bývá považováno označování kvantit hlásek. Toto vymezení je ovšem příliš obecné a nemůžeme je takto důsledně prosazovat. Důležité je posoudit konkrétní text, jak důkladně byl pravopisný jev probrán, věk a s tím související zkušenosti žáků. Bylo by možné stanovit výčet toho, co se považuje za hrubé chyby pro konec ročníku nebo pro konce určitých tematických celků učiva (Hauser, 2007, s. 36). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání definuje očekávané výstupy (na 1. stupni ve dvou obdobích a na 2. stupni pouze jako jedno období) v oblasti pravopisné velmi obecně: *v písemném projevu zvládá (žák) pravopis lexikální, slovotvorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché i souvětí* (RVP ZV, 2005, s. 26). S mechanickým rozdělením chyb, které zařazuje např. všechny chyby v *i/y* pro všechny ročníky jako stejně „hrubé“, nesouhlasí ve své publikaci ani M. Čechová a V. Styblík. Podle nich je možno v pravopise rozlišovat tzv. chyby (místo „hrubých chyb“) a chyby relativní: nedopatření a jiné ojedinělé, omluvitelné chyby, např. z nepozornosti – místo „malých chyb“ (Čechová, Styblík, 1998, s. 173).

Také není sestavena tabulka či norma pro klasifikaci diktátů a cvičení, tedy určení, za kolik chyb má učitel dát jistou známku. Tabulku nelze vytvořit mechanicky, protože diktáty se liší svou náročností, počtem a obtížností pravopisných jevů. Učitel

si tvoří normu sám. Není dobré vytvořit si stupnici (podle počtu chyb) pro hodnocení předem. I pro jednotlivé práce nebo cvičení se stanoví podle výsledků práce. Jistou normu však žáci musí plnit (Hauser, 2007, s. 37). V souladu s očekávanými výstupy podle RVP ZV (ČJL-9-2-07) vypracoval pracovní tým standardizovaný soubor cvičení vhodný pro elektronické výstupní testování žáků 9. ročníku se dvěma příkladovými (ilustrativními) úlohami z oblasti pravopisu. 1. indikátor: žák vybere z nabízených vět tu, ve které je/není pravopisná chyba (korekturní cvičení: 9 větných celků, 13 jevů jako doporučený maximální počet); 2. indikátor: žák píše bez pravopisných chyb (doplňovací cvičení, jeden jev výběrový: 5 větných celků, 21 jevů)².

5. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program je legislativně zakotven v zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (tzv. školský zákon).

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (2005) stanovuje závazný rámec vzdělávání a vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo pro danou etapu vzdělávání. V rámci 1. stupně je vzdělávací obsah rozčleněn na první období (1. – 3. ročník) a druhé období (4. a 5. ročník), vzdělávací obsah 2. stupně je zahrnut v jednom období. Z rámcových vzdělávacích programů vycházejí školní vzdělávací programy, podle kterých probíhá výuka a vzdělávání na jednotlivých školách.

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV rozdělen orientačně do devíti vzdělávacích oblastí. Mateřský jazyk je zařazen do vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace. Vzdělávací obor Český jazyk a literatura má komplexní charakter a obsahuje tři složky, jejichž obsah se ve výuce prolíná. Jsou to složky: komunikační a slohová výchova, jazyková výchova a literární výchova.

Pravopisem se žáci zabývají především v jazykové výchově. **Pro 1. stupeň** jsou očekávané výstupy a učivo v oblasti pravopisu charakterizovány dosti konkrétně:

1. období

- žák *odůvodňuje a píše správně: i/y po tvrdých a měkkých souhláskách i po obojetných souhláskách ve vyjmenovaných*

²<http://www.msmt.cz/file/16600>, <http://www.zsvin.cz/prilohy/standardy-cesky-jazyk-a-literatura-1.pdf>

slovech; dě, tě, ně, ú/ů, bě, pě, vě, mě – mimo morfologický šev; velká písmena na začátku věty a v typických případech vlastních jmen osob, zvířat a místních pojmenování

2. období

- *píše správně i/y ve slovech po obojetných souhláskách*
- *zvládá základní příklady syntaktického pravopisu*

Učivo: pravopis – lexikální, základy morfologického (koncovky podstatných jmen a přídavných jmen tvrdých a měkkých) a syntaktického (shoda přísudku s holým podmětem)

Pro 2. stupeň je výstup a učivo v oblasti pravopisu shrnuto takto:

- *žák v písemném projevu zvládá pravopis lexikální, slovotvorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché i souvětí*

Učivo: pravopis – lexikální, morfologický, syntaktický

Obsah učiva na 2. stupni základní školy je totožný s odpovídajícími ročníky víceletých gymnázií.

PRAKTICKÁ ČÁST

6. Úkol a cíl výzkumu

Bakalářská práce je zaměřena na nejčastější pravopisné chyby žáků na 2. stupni ZŠ. Jsou zde charakterizovány typy pravopisných jevů, ověřené metodické postupy při jejich nácviku a součástí práce je i klasifikace chyb. Praktickou část tvoří výzkum zaměřený na zjištění nejčastějších pravopisných chyb žáků na 2. stupni ZŠ. Vzhledem k tomu, že pravopisné jevy jsou na 2. stupni ZŠ probírány od 6. do 9. ročníku, byl pro experimentální vzorek zvolen soubor prací žáků 9. ročníku ZŠ (Základní škola, Kamenná 152, Aš). V 9. ročníku by měli žáci v písemném projevu zvládat pravopis lexikální, slovotvorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché i souvětí (RVP ZV, 2005, s. 26). Jako kontrolní vzorek slouží práce kvarty víceletého gymnázia (Gymnázium a střední odborná škola Aš). Víceletá gymnázia se vzdělávají podle stejného RVP jak základní školy, také učebnice jsou koncipovány pro základní školy a

víceletá gymnázia. Cílem práce je upozornit na nejčastější chyby a stanovit metodická doporučení k předcházení chybám.

6.1 Charakteristika vzorku

Experimentální vzorek tvořilo 41 žáků 9. ročníku. V pololetí školního roku 2014/15 byli hodnoceni v předmětu český jazyk s tímto prospěchem: výborný 9x (21,95 %), chvalitebný 11x (26,82 %), dobrý 13x (31,70 %), dostatečný 8x (19,51%), nedostatečný: 0.

Kontrolní vzorek tvořilo 41 žáků kvarty víceletého gymnázia. V pololetí školního roku 2014/15 byli hodnoceni v předmětu český jazyk takto: výborný 11x (26,82%), chvalitebný 12x (29,26 %), dobrý 18x (43,90 %), dostatečný a nedostatečný: 0.

6.2 Organizace a metody výzkumu

Pro empirickou část práce byly vybrány určité typy pravopisných jevů a úkolem bylo zjistit, do jaké míry žáci a studenti dané jevy ovládají, které jevy jim činí největší potíže, či v nich chybují jen zřídka. Tato zjištění jsou základem k metodickým doporučením, která by měla vést ke zmenšení počtu chyb.

Pro účely výzkumu byl sestaven pravopisný test, při jehož tvorbě jsem čerpala z odborné literatury a učebnic pro základní školy a víceletá gymnázia; všechna konkrétní zadání se tedy vyskytují v textech používaných při nácviku a prověřování pravopisných znalostí (viz seznam literatury k testovým úkolům). V testu jsou zastoupeny všechny typy úloh: kontrolní diktát, doplňovací cvičení, výběrové cvičení, konstrukční cvičení, korekturní cvičení, obměňovací (transformační) cvičení, nahrazovací cvičení jako varianta transformačního cvičení (Hauser, 2007, s. 31 – 37). Podrobněji jsou nácvikové metody popsány v teoretické části. Test je rozdělen na dvě části: 1. lexikální pravopis a 2. mluvnický pravopis, který obsahuje tvaroslovný i skladební pravopis. Některé pravopisné jevy nebyly zařazeny. Jedná se jednak o jevy, v nichž žáci 9. ročníku a kvarty gymnázia nechybují a test by byl zbytečně rozsáhlý (kvantita samohlásek; předložky *s*, *z* – po zapamatování jednoduchého pravidla o

pádové vazbě žáci také nechybují a s možností psaní předložky *s* ve 2. pádě a s okrajovými případy psaní předložky *s* se slovy ve 4. pádě je možno žáky příležitostně seznámit – viz teoretická část), jednak o psaní velkých písmen, jež zahrnuje velmi obsáhlou látku, a proto je vhodnější procvičovat a prověřovat tuto problematiku samostatně. Také není zařazena interpunkce přímé řeči, která má dostatečný prostor v hodinách slohu a komunikace. Četnost zastoupení zkoumaných jevů v jednotlivých cvičeních se pohybuje od 6 do 21 podle rozsahu konkrétního osvojeného učiva. Celkový počet jevů v testu je 161. Test je koncipován na 35 minut klidné soustředěné práce a na 10 minut důkladné kontroly (praxe ukázala, že vyučovací hodina je naprosto dostatečným limitem). Všichni respondenti plnili anonymně stejné zadání. Práce byla zadána v hodinách českého jazyka, a to v prvním únorovém týdnu 2015. Kompletní test tvoří přílohu bakalářské práce.

Vyhodnocování: po každém cvičení je zařazena tabulka se zkoumaným jevem ve správné variantě a počet chyb u žáků v 9. ročníku a v kvartě vyjádřený číslem a procentem; dále analýza chyb s upozorněním na chyby relativní a další skutečnosti. Na základě těchto zjištění je stanoveno metodické doporučení k předcházení chybám. Bakalářská práce zachycuje pouze základní problematiku chybovosti žáků, přínosem by bylo tuto oblast podrobněji zmapovat například formou diplomové práce.

7. Vyhodnocení testu

7.1 Lexikální pravopis

7.1.1 Skupiny *bě/bje, pě, vě/vje, mě/mně*

Začátek testu tvoří kontrolní diktát (psaní bez přípravy podle mluveného projevu). K diktování byla vybrána slovní spojení s pozorovaným jevem srozumitelná při interpretaci.

Text:

vědecký objev, nesprávná domněnka, vjezd do dvora, zlomené zápěstí, maminičino objetí, tamější občané, objem kvádrů, nerozuměl tomu, svědomitý žák, oběti války, zapomněl úkol

Tabulka č. 1

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník: počet chyb	%	kvarta: počet chyb	%
vědecký	2	4,87	0	0
objev	5	12,19	2	4,87
domněnka	12	29,26	12	29,26
vjezd	1	2,43	0	0
zápěstí	0	0	0	0
objetí	16	39,02	9	21,95
tamější	22	53,65	23	56,09
objem	2	4,87	0	0
nerozuměl	13	31,70	10	24,39
svědomitý	0	0	0	0
oběti	2	4,87	4	9,75
zapomněl	16	39,02	17	41,46

Nejčastěji byla zaznamenána chyba u slova *tamější* – přestože by se tento výraz podle tvůrců učebnic a didaktických příruček neměl stát hlavním měřítkem osvojení si látky v dané pravopisné oblasti (Hauser, 2007, s. 21), vyskytuje se toto slovo v drtivé většině cvičení. Proto byl výraz zařazen i do testu. Počet chyb napovídá, že jednoduché srovnání stavby slova s obdobnými případy (*zde – zd-ejší, proti – prot-ější, včera – vč-er-ejší*) je potřeba žákům důkladněji vysvětlit. Zbytečně často žáci chybují ve slově *domněnka*, kde stačí zdůvodnění základovým slovem *domnívat se* → *domněnka* bez zvláštního upozornění na základní tvar *mnít*; u tvaru *nerozuměl* pak stejně jednoduché zdůvodnění nejbližším tvarem v přítomném času: *nerozumí* s upozorněním na odlišnost tvaru příslovce *(ne)rozumně* ← *(ne)rozumný*. U slova *zapomněl* se může osvědčit kromě ne příliš frekventovaného slovesa *mnít* žákům lépe představitelný výraz *pomník*, jenž prakticky slouží k tomu, aby člověk *nezapomněl, připomněl si* něco, *vzpomněl si* na něco, položil květiny *pomněnky*.

Jediná relativní chyba se poměrně často vyskytla u slova *zlomenné*: u 9. ročníku 6x, v kvartě 5x.

7.1.2 Samohlásky ú - ů - u

Žáci se v doplňovacím cvičení zaměří na sledovaný jev a neřeší další pravopis.

Text:

ne_spěšný pokus, _dobí národního obrození v české literat_ře, hádka _častník_ zájezdu s pr_vodcem, _ctyhodný sportovní výkon, Hrabal_v román, vysokohorská t_ra, bez_čelné a zmatené pobíhání, holub se ozýval hlasitým vrk_, obchod je uzavřen kv_li invent_ře, pečlivá manuk_ra

Tabulka č. 2

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník:		kvarta:	
	počet chyb	%	počet chyb	%
neúspěšný	12	29,26	6	14,63
údobí	5	12,19	6	14,63
literatuře	12	29,26	2	4,87
účastníků	0	0	0	0
účastníků	7	17,07	0	0
průvodcem	0	0	0	0
úctyhodný	4	9,75	0	0
Hrabalův	2	4,87	0	0
túra	30	73,17	13	31,70
bezúčelné	15	36,58	7	17,07
vrků	30	73,17	27	65,85
kvůli	2	4,87	0	0
inventuře	29	70,73	18	43,90
manikúra	31	75,60	15	36,58

V praxi se často setkáváme s řídkým procvičováním těchto jevů. Jak výsledky testu ukazují, neměla by se tato problematika podceňovat. Kromě předvídatelné chybovosti v psaní citoslovcí (zde je namístě častěji připomínat zvláštnost psaní interjekcí

spojených se zvuky zvířat, jichž není mnoho k zapamatování: *hú, bú, vrkú, cukrú*) se jedná především o slova cizího původu, kde je důležité, aby žáci respektovali odlišnosti od českého způsobu psaní (*túra, kúra*) i od výslovnosti (*literatura, inventura*). U českých odvozenin je nutno důsledně dbát na pečlivý rozbor stavby slova (viz *neúspěšný, bezúčelné* apod.)

7.1.3 i – y po obojetných souhláskách v kořenech slov a formantech

Výběrové cvičení nabízí žákům volbu varianty, přičemž právě v oblasti slov s obojetnými souhláskami napomáhá vizualizace správnému vybavení si daného slova. Žáci si často neoficiálně píší poznámky s oběma variantami a rozhodují se mimo klasické zdůvodnění i prostřednictvím grafického ztvárnění slova.

Text:

Lovec nabyl/nabil pušku.

Petr koupil visací/vysací zámek.

Dětský zásyp/zásip hezky voní.

Okna domů blikala/blykala jasnými světly.

Nabité/nabyté vědomosti správně využijte.

Litomyšl/Litomišl je rodištěm Bedřicha Smetany.

Slepýš/slepíš není had.

Světlo splývalo/splívalo s tmou.

Nikdo se neozývá/neozívá.

Nákladní automobily platí mýtné/mítné.

Zdvihni/zdvyhni tu knihu.

Sirotek/syrotek nemá rodiče.

Vidle/vydle jsou ostré.

Nablýskaná/nablískaná zrcadla zářila.

Maminka připravila vítečný/výtečný oběd.

Jak dlouho budeš ještě zapírat/zapýrat !

Slavnost se všem líbila/ líbyla.

Kukuřice je teplomilná/teplomilná rostlina.

Třpytivé/třpitivé hvězdy zářily na obloze.

Pavla bolí v krku, nemluví, jen sípá/sýpá.

Kompot se rychle zkazil/zkazil.

Tabulka č. 3

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník: počet chyb	%	kvarta: počet chyb	%
nabil	8	19,51	8	19,51
visací	20	48,78	11	26,82
zásyp	2	4,87	2	4,87
blikala	7	17,07	5	12,19
nabyté	3	7,31	1	2,43
Litomyšl	0	0	0	0
slepýš	1	2,43	1	2,43
splývalo	13	31,70	7	17,07
neozývá se	2	4,87	2	4,87
mýtné	24	58,53	25	60,97
zdvihni	15	36,58	14	34,14
sirotek	10	24,39	6	14,63
vidle	9	21,95	4	9,75
nablýskaná	4	9,75	1	2,43
výtečný	18	43,90	15	36,58
zapírat	1	2,43	2	4,87
líbila	4	9,75	3	7,31
teplomilná	4	9,75	6	14,63
třpytivé	6	14,63	1	2,43
sípá	16	39,02	16	39,02
zkazil se	0	0	0	0

K zajímavému jevu došlo u slova *mýtné*, kde se nepotvrdil předpoklad, že se jedná o slovo mediálně frekventované a ve zvolené větě pro žáky srozumitelné. Kromě tohoto výrazu se nepochopení významu objevilo ještě u slova *sípá*. Je vhodné se i s žáky na 2. stupni vracet k vysvětlování věcných významů slov a nespolehat se na vědomosti z 1. stupně, o čemž svědčí i chyby ve slovech *zdvihni* a *teplomilné*, kde někteří žáci bez jakéhokoliv racionálního důvodu vidí slovo zcela nesouvisející: *zdvihni, teplomylné!* S pochopením stavby slova souvisí psaní slov typu *visací, výtečný*.

7.1.4 Předpony s/se-, z/ze-, vz-/vze-

Doplňovací cvičení je u tohoto jevu vhodnější než např. diktování textu, kdy dochází k rozdílům mezi grafickou podobou a výslovností.

Text:

_balit kufry, _hlédnout film, voda _tékala po skále, oheň _plál, _cuchané vlasy, šokující
_práva, zdravá _trava, _maž tabuli, _hmožděné koleno, _tyčit vlajku, _červivělá jablka
_padala ze stromu

Tabulka č. 4

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník: počet chyb	%	kvarta: počet chyb	%
sbalit	10	24,39	7	17,07
zhlédnout	25	60,97	21	51,21
stékala	19	46,34	14	34,14
vzplál	9	21,95	6	14,63
zcuchané	13	31,70	13	31,70
zpráva	2	7,87	0	0
strava	3	7,31	1	2,43
smaž	0	0	1	2,43
zhmožděné	4	9,75	4	9,75
vztyčit	4	9,75	2	4,87
zčervivělá	6	14,63	1	2,43
spadala	11	26,82	1	2,43

Nejčastěji udělali žáci chybu ve slově *zhlédnout* (film). Je důležité, aby žáci uměli rozlišit význam slov *zhlédnout* (uvidět, zúčastnit se jako divák-návštěvník, spatřit) a *shlédnout* (podívat se dolů). U výrazu *stékala* by si žáci měli vybavit konkrétní situaci (*tečením se dostávat dolů*). V případě slovesa *spadala* lze využít celý zadaný celek (*jablka se stala červivými: zčervivěla a postupně opadala směrem dolů ze stromu*). Takto lze tvořit další větné celky. Nesprávně si žáci zdůvodňují psaní výrazu *zcuchané* jako *smotané dohromady*. Učiteli může pomoci Slovník spisovné češtiny, v němž se žáky výraz *scuchat* jako neexistující nenajde a následně společně vyhledají výraz *zcuchat* s analogií *zmačkat, zmuchlat* (šaty).

7.1.5 Souhláskové skupiny na příponovém švu

Konstrukční cvičení bylo zvoleno proto, aby si žáci uvědomili základová slova, s nimiž při tvoření náležitých tvarů pracují. K lepší názornosti sloužil zvolený vzor (*květ, který voní: vonný květ*). Zároveň je tento typ cvičení užitečným prověřením slovní zásoby žáků (viz relativní chyby).

Text:

parohy z jelena

pytel z plátna

olej z rostlin

výrobek ze dřeva

kloub v koleni

hrnec z hlíny

závaží z olova

vlasý jako havran

Tabulka č. 5

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník: počet chyb	%	kvarta: počet chyb	%
jelení	14	34,14	14	34,14
plátěný	14	34,14	8	19,51
rostlinný	6	14,63	5	12,19
dřevěný	9	21,95	2	4,87
kolenní	12	29,26	8	19,51
hliněný	7	17,07	6	14,63
olověné	5	12,19	3	7,31
havraní	11	26,82	15	36,58

Problémy se vyskytly u všech tvarů. Žáci si neuvědomují dostatečně rozdíl mezi příponou *-ný* a *-ěný* (*rostlin-ný, kolen-ní* x *plát-ěný, dřev-ěný, hlin-ěný, olov-ěné*) a nerespektují odlišnost při tvoření přídavných jmen z názvů zvířat.

Další závažné zjištění sice spadá do oblasti chyb relativních, ale je alarmující. Značnému počtu žáků jak devátého ročníku, tak kvarty činilo velké potíže utvořit

správné tvary přídavných jmen. Žáci tvořili tyto tvary: *plátnný, plátový, dřevní, hlínný, hlinný, hliný, hlínový, olovové, olovněné, olovní, olovné, oloví*. Problém souvisí zřejmě s nedostatečnou slovní zásobou. Žáci by se měli s vyučujícím více věnovat věcnému významu slov a využívat jazykové příručky (Pravidla českého pravopisu, Slovník spisovné češtiny apod.).

7.1.6 Psaní koncové skupiny *-mě/ -mně*

Prostřednictvím výběrového cvičení si žáci snáze vybaví metodiku odvození příslušného slova od slova základového.

Text:

zřejmě/zřejmě

prozatímě/prozatímně

strmě/strmně

vědomě/vědomně

významě/významně

soukromě/soukromně

Tabulka č. 6

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník:		kvarta:	
	počet chyb	%	počet chyb	%
zřejmě	6	14,63	6	14,63
prozatímně	20	48,78	13	31,70
strmě	6	14,63	1	2,43
vědomě	15	36,58	5	12,19
významně	3	7,31	5	12,19
soukromě	7	17,07	5	12,19

Z výsledků testu vyplývá, že obecné pravidlo: kde je v příbuzném slově *-m-*, píšeme v příslušném slově *-mě-*, kde je skupina *-mn-*, píšeme *-mně-* (Hauser, 2007, s. 21) nemají žáci na konci 2. stupně dostatečně zažito. Se slovem *prozatímní, prozatímně* se žáci běžně setkávají v hodinách dějepisu.

7.1.7 Souhláskové skupiny s hláskovou alternací

Se změnou hlásek při odvozování se na 2. stupni žáci setkávají od 6. ročníku. Cílem volby konstrukčního cvičení je vést žáky k aktivní tvorbě slovních tvarů a prověřování širší slovní zásoby. Vzor byl zvolen tak, aby si žáci uvědomili pravopis velkých písmen v případě přídavných jmen odvozených od zeměpisných názvů: *(Paříž) – dort, umělci: pařížský dort, pařížští umělci.*

Text:

(Praha) – hrad, průvodci:

(husita) – zpěv, bojovníci:

(Afrika) – slon, domorodci:

(Třebíč) – starosta, radní:

(Plzeň) – kostel, studenti:

(Tunis) – obyvatel, turisté:

(Krkonoše) – park, lyžaři:

(Tibet) – klášter, mniši:

Tabulka č. 7

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník: počet chyb	%	kvarta: počet chyb	%
pražský	0	0	0	0
pražští	10	24,39	3	7,31
husitský	8	19,51	2	4,87
husitští	15	36,58	4	9,75
africký	1	2,43	2	4,87
afričtí	15	36,58	11	26,82
třebíčský	9	21,95	3	7,31
třebíčští	25	60,97	12	29,26
plzeňský	0	0	1	2,43
plzeňští	11	26,82	0	0
tuniský	14	34,14	5	12,19
tuniští	22	53,65	22	53,65
krkonošský	9	21,95	4	9,75
krkonošští	30	73,17	21	51,21

tibetský	6	14,63	2	4,87
tibetští	16	39,02	4	9,75

Změna hlásek při odvozování (*Praha, Afrika*) v čísle jednotném nebyla hlavním problémem, až na výrazy *Tunis*→*tuniský, tunišť* – zde je důležité si uvědomit hranici mezi kořenem slova a příponovou částí. Větší pozornost musí být věnována souvislosti tvarů jednotného a množného čísla přídavných jmen, tedy hláskové alternaci: *-ský*→*-šť*, *-cký*→*-čť*, jak dokládá rozdíl mezi počtem chyb ve tvarech jednotného a množného čísla. Stejně tak je potřeba zdůrazňovat, že pravopis se neřídí výslovností, ale že je nutno zachovávat náležitý sklad slova (chyby typu *husický*).

Z hlediska relativních chyb byl zaznamenán značný výskyt nedodržení pravopisné zásady psaní malého písmena při tvorbě přídavných jmen odvozených od zeměpisných názvů, a to i přes návodný vzor.

7.2 Mluvnický pravopis

Tvaroslovný pravopis

7.2.1 Psaní i, í/y, ý v koncovkách podstatných jmen, přídavných jmen a sloves

Vzhledem k širokému rozsahu učiva byla do testu zařazena dvě cvičení (viz 1. a 2. text) k této problematice. Cvičení jsou koncipována jako souborné prověření výše uvedených tří jevů, neboť z tvarové soustavy jmen a sloves lze tvořit praktické a srozumitelné větné celky.

První cvičení je korekturní. U žáků je tento typ cvičení velmi oblíben, ale jak výsledky naznačují, řadí se k těm nejobtížnějším.

1. text:

Líbí se nám hrdinka z filmu *Jestřábý žena*. Zítra nás Jana seznámý s novými hlavolami. Těším se na Karlovi rodiče. K cíly zbývá Jirkovi jen pár kroků. Až napíšeš úkoli, můžeš si jít hrát se strýcovými psy. Dívky si nejsou vědomi ničeho špatného.

Včely dědečkovy nikdy neublíží. Seznámili jsme se s cizími motýli. Náramek nebyl z ryzího zlata, ale z mosazy. Na kovové hole jsou známky rzi.

Tabulka č. 8

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník: počet chyb	%	kvarta: počet chyb	%
Jestřábí	10	24,39	5	12,19
seznámí	22	53,65	14	34,14
(s) novými	11	26,82	10	24,39
hlavolamy	16	39,02	16	39,02
(na) Karlovy	20	48,78	12	29,26
(k) cíli	16	39,02	4	9,75
úkoly	4	9,75	2	4,87
vědomy	18	43,90	7	17,07
dědečkovi	17	41,46	9	21,95
(s) motýly	19	46,34	11	26,82
(z) ryzího	12	29,26	5	12,19
(z) mosazi	19	46,34	21	51,21
(na) holi	19	46,34	12	29,26

Obtížnost korekturního cvičení dokládají výsledky v tabulce č. 8, kdy měli žáci poznat 13 pravopisných chyb. Celkově bylo zaznamenáno 203 nepodtržených chyb u žáků 9. ročníku a 128 nepoznaných chybných výrazů u žáků kvarty. Pro srovnání: další cvičení k ověření znalostí tohoto učiva bylo koncipováno jako klasické doplňovací (tab. č. 10), žáci měli doplnit 24 jevů a dopustili se 159 chyb (9. ročník) a 82 chyb (kvarta).

Celkové hodnocení chybovosti a doporučení k nápravě je uvedeno za tabulkou č. 10, neboť obě cvičení sledovala stejné pravopisné jevy.

Výrazy označené v korekturním cvičení žáky jako chybné

Tabulka č. 9 (Není součástí sumarizace. Výrazy nebyly zařazeny mezi sledované jevy.)

označené slovo	9. ročník	%	kvarta	%
zbývá	1	2,43	0	0
(se) strýcovými	16	39,02	2	4,87

(se) psy	5	12,19	1	2,43
seznámili jsme se	7	17,07	0	0
(s) cizími	2	4,87	1	2,43
rzi	10	24,39	5	12,19

Další doklad o obtížnosti korekturního cvičení. Velmi důležitý je společný rozbor a vyhodnocení celého cvičení.

Psaní i, í/y, ý v koncovkách podstatných jmen, přídavných jmen a sloves

Druhé cvičení je klasické doplňovací. Tento typ cvičení je k procvičení a prověření daných jevů používán nejčastěji.

2. text:

Zdrav_me se s mil_m_ přátel_. Ošetření obuv_ včel_m voskem je důležité. Červ_ hlodají v mrkv_. Myslivec stříl_ z pušky po zajícov_. Lov_ orl_ i některé ryb_? Tvé slib_ rychle miz_. Milanov_ radši už knihy nepůjčím. Bav_ mě hra se strýčkov_m_ holub_. Rád mluv_ o své pevné vůl_. Řekl jsem tatínkov_ o sv_ch plánech.

Tabulka č. 10

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník: počet chyb	%	kvarta: počet chyb	%
zdravíme se	0	0	0	0
(s) milými	13	31,70	5	12,19
(s) milými	4	9,75	2	4,87
(s) přáteli	3	7,31	1	2,43
obuvi	22	53,65	17	41,46
včelím	15	36,58	13	31,70
červi	15	36,58	9	21,95
(v) mrkvi	9	21,95	3	7,31
střílí	3	7,31	0	0
(po) zajícovi	4	9,75	5	12,19
loví	2	4,87	0	0
orli	12	29,26	4	9,75
ryby	0	0	0	0
sliby	1	2,43	0	0

mizí	5	12,19	7	17,07
Milanovi	11	26,82	4	9,75
baví	1	2,43	0	0
(se) strýčkovými	12	29,26	2	4,87
(se) strýčkovými	9	21,95	2	4,87
(s) holuby	2	4,87	1	2,43
mluví	0	0	1	2,43
(o) vůli	7	17,07	1	2,43
tatínkovi	6	14,63	5	12,19
(o) svých	3	7,31	0	0

Pravopis koncovek podstatných jmen, přídavných jmen a sloves vychází z tvarové soustavy jmen a sloves. Důležité je i na 2. stupni důsledně dbát na zdůvodňování. Zde je nezbytná spolupráce vyučujících na 1. a 2. stupni. Žáci by měli používat určený jednotný algoritmus řešení pravopisného jevu již od 1. stupně. Na 2. stupni lze postup zjednodušit a neuvádět vyčerpávající mluvnickou argumentaci. U podstatných jmen není vhodné užívat tvarů zájmena *ten*, kde analogie funguje pouze u 1. a 4. pádu č. množného, ale je nutno vyžadovat, a stejně tak i u přídavných jmen, znalost vzorů.

7.2.2 Psaní mě/mně v tvarech zájmena já

Transformační cvičení umožňuje tvoření konkrétních pádových forem.

Text:

Zastavte se pro ____. Nestarej se o _____. Přišel až po _____. Neříkej to _____. Jděte tam beze _____. Pamatujte také na _____. Zklamali se ve _____. Hovořili také o _____. Překvapil _____. Dotkl se _____.

Tabulka č. 11

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník:		kvarta:	
	počet chyb	%	počet chyb	%
pro mě	12	29,26	7	17,07
o mě	10	24,39	11	26,82
po mně	9	21,95	9	21,95
mně	13	31,70	13	31,70

beze mě	11	26,82	11	26,82
na mě	6	14,63	6	14,63
ve mně	6	14,63	11	26,82
o mně	11	26,82	6	14,63
mě	5	12,19	8	19,51
mě	3	7,31	8	19,51

Žáci se musí stoprocentně orientovat v pádových otázkách. Zavádějící je spojování předložky, která se může pojit s různými pády, pouze s jediným pádem – viz 2. věta: *Nestarej se o mě*. V praxi se osvědčila mnemotechnická pomůcka vycházející z pádových otázek: pokud je v pádové otázce **-m-** (komu, čemu; o kom, čem) – správný tvar je **mně**; není-li v pádové otázce **-m-** (koho, čeho; koho, co) – správný tvar je **mě**.

Skladební pravopis

7.2.3 Shoda přísudku s podmětem

Nahrazovací cvičení jako varianta transformačního cvičení vede žáky k práci s celým slovním tvarem, zároveň musí žáci přemýšlet o vzájemných souvislostech komponentů v celém textu.

Text:

Tisíce lidí (shromáždit se) _____ na náměstí.

Z vozu (vystoupit) _____ dvě ženy.

Ledoborce spolehlivě (razit) _____ cestu menším lodím.

Na obloze (létat) _____ papíroví draci.

Sněhuláky (postavit) _____ děti za chvíli.

Vozy tažené koňmi (zatarasit) _____ silnici.

Děvčata (vyrábět) _____ vánoční výzdobu.

Stromy a keře už (shodit) _____ listí.

Lenka, Jana a Petr (přijít) _____ pozdě na vyučování.

Tabulka č. 12

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník:		kvarta:	
	počet chyb	%	počet chyb	%
shromáždily se / shromáždilo se	5	12,19	0	0
vystoupily	4	9,75	1	2,43
razily	12	29,26	6	14,63
létali	8	19,51	2	4,87
postavily	8	19,51	1	2,43
zatarasily	11	26,82	2	4,87
vyráběla	11	26,82	4	9,75
shodily	13	31,70	7	17,07
přišli	3	7,31	0	0

Odůvodňování pravopisu shody musí být založeno na vyhledání základní skladební dvojice a určení podmětu. Jak výsledky testu ukazují, žákům dělám problém jednak varianta, kdy podmět nestojí na začátku větného celku, jednak akceptování životnosti jako mluvnického jevu. U několikanásobného podmětu je důležitá identifikace jednotlivých částí.

K zajímavému zjištění došlo u prvního větného celku. Poměrně velký počet respondentů vytvořil tvar *Tisíce lidí se shromáždilo na náměstí*. V 9. ročníku to bylo celkem 12 žáků (29,26 %) a v kvartě 11 žáků (26,82%). Správné jsou obě varianty: *Tisíce lidí se shromáždily/shromáždilo na náměstí* (Čechová, 2011, s. 313).

Alarmující je relativní chyba, kdy několik žáků (i přes vytištěné zadání) psalo tvary: *schromáždily/o* – 8 žáků v 9. ročníku a 4 žáci v kvartě a *schodily* – 2 žáci v kvartě. Tato chyba svědčí o nepozornosti při přepisování.

7.2.4 Interpunkce

Doplňovací cvičení je vhodnou formou pro procvičení i prověření tohoto pravopisného jevu. Při zadání byla použita formulace *Doplň čárky ve větě jednoduché a v souvětí, neboť žáci nedoplňovali jiná interpunkční znaménka ani interpunkci v přímé řeči*.

Text:

Říká se že odpadne odpolední vyučování není to ale zcela jisté. Poslyšte paní Nováková vy ale máte krásný účes. V panelovém domě v němž bydlím včera v noci hořelo. S Alešem Valentou naším bývalým reprezentantem v lyžařské akrobacii se často setkáváme na televizních obrazovkách. Blíží se pololetní vysvědčení musím se proto hodně učit nerad bych totiž propadl. Jana Nováková žákyně 9. třídy se dostaví do ředitelny. Kdybych mohl vrátit čas určitě bych toho využil.

Tabulka č. 13

zkoumaný jev ve správné variantě	9. ročník: počet chyb	%	kvarta: počet chyb	%
říká se, že	5	12,19	0	0
vyučování, není	13	31,70	8	19,51
před ale nadbytečná čárka	11	26,82	7	17,07
poslyšte, paní	32	78,04	25	60,97
Nováková, vy	6	14,63	7	17,07
před ale nadbytečná čárka	6	14,63	6	14,63
(v) domě, v němž	22	53,65	8	19,51
bydlím, včera	9	21,95	8	19,51
(s) Valentou, naším	12	29,26	5	12,19
akrobacii, se často	16	39,02	2	4,87
vysvědčení, musím	4	9,75	2	4,87
učit, nerad	8	19,51	2	4,87
před proto nadbytečná čárka	3	7,31	2	4,87
Nováková, žákyně	17	41,46	6	14,63
9. třídy, se dostaví	24	58,53	12	29,26
čas, určitě	8	19,51	1	2,43

Největší problém činí žákům správně oddělit interpunkcí oslovení, v drtivé většině z levé strany. Je vhodné procvičovat tento jev se žáky ve větším počtu textů. Také správné oddělení výrazů v přístavkovém vztahu a vedlejší věty vložené není zjevně pro žáky jednoduché. Žáci mají často zažitý nesprávný formální způsob kladení čárky před výrazy, které automaticky považují za spojky vlivem čtení bez porozumění. Je velmi důležité se žáky správnou interpunkcí procvičovat. Nabízí se nepřeborné množství textů z krásné i naučné literatury, kde lze najít tyto pravopisné jevy.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo upozornit na nejčastější pravopisné chyby žáků na 2. stupni ZŠ, a to na začátku 2. pololetí závěrečného roku základní školní docházky, kdy by měli žáci mít pravopisné učivo již kompletně probráno a procvičeno. Kromě teoretického přehledu pravopisných jevů a základní metodiky při nácvičování přináší práce konkrétní vhled do problematiky správného užívání pravopisných pravidel a doporučení k odstranění nejfrekventovanějších chyb. Praktická aplikace znalostí je prubířským kamenem pro absolventy základního vzdělání. Systematičnost jazykového vyučování na základní škole s relativně dostatečným prostorem k fixaci a následnému praktickému používání pravopisných zásad je cennou devizou k naplňování kompetencí definovaných v této oblasti i rámcovým vzdělávacím programem pro základní školy. Teoreticky by tedy měl absolvent základní školy *zvládat v písemném projevu pravopis lexikální, slovtvorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché i souvětí* (RVP ZV, 2005). V praxi se ale u uživatelů, a to nejen z řad čerstvých absolventů základní školy, vyskytují velké pravopisné nedostatky v psané podobě českého jazyka. A právě závěr základní školní docházky nabízí ještě prostor k odstranění chybovosti a ke správnému užívání pravopisných zásad. S přechodem na vyšší typ školy se prioritou učiva českého jazyka stává spíše literatura a jazykové vyučování již není příliš směřováno k opakování pravopisných jevů, nanejvýše formou občasných diktátů, jazykových rozborů či oprav pravopisu ve slohových pracích.

Pravopisný test obsahoval 161 pravopisných jevů se zastoupením všech stěžejních oblastí jak pravopisu lexikálního, tak mluvnického (tvaroslovného i skladebního). Z celkové sumarizace vyplývá, že experimentální vzorek 41 žáků základní školy se dopustil celkem 1 600 chyb, v průměru tedy 39,02 chyb na jednoho žáka, což představuje výslednou chybovost 24,23 % v testu. U kontrolního vzorku 41 žáků kvarty víceletého gymnázia bylo zaznamenáno celkem 996 chyb, v průměru tedy 24,29 chyb na jednoho žáka, což znamená výslednou chybovost 15,08 % v testu. Chyby se vyskytovaly napříč všemi oblastmi pravopisu. Je proto vhodné se žáky na 2. stupni základní školy nejen procvičovat pravopisné jevy aktuálně probírané v rámci učebního plánu konkrétního ročníku, ale neustále se vracet k učivu již probranému, a to i v rámci 1. stupně. Nejen *skupiny bě/bje, pě, vě/vje, mě/mně*, ale i opomíjené psaní

samohlásek ú – ů –u si žádají pozornost. Lexikální vrstva českého jazyka zase nabízí nepřeborné množství příbuzných slov v oblasti psaní *i – y po obojetných souhláskách*. S pochopením významu slova souvisí i správné užití *předpon s/se-, z/ze-, vz-/vze*. Absolventi základního vzdělání by měli odcházet na další typ školy a následně do praktického života vybaveni ucelenými znalostmi tvaroslovného pravopisu a v neposlední řadě by měli zvládat i pravopis skladební.

Dnešní doba je dobou psané komunikace, v níž písemná forma komunikace je značně frekventovaná. Píšeme e-maily, SMS, písemně komunikujeme na sociálních sítích, užíváme psanou formu v oficiálních i neoficiálních textech. Náš jazykový projev by měl být kultivovaný s ohledem na konkrétní jazykovou situaci, v níž jazykových prostředků používáme. Akceptování pravopisných pravidel v písemné komunikaci je projevem jazykové kultury.

RESUMÉ

Bakalářská práce je zaměřena na nejčastější pravopisné chyby žáků na 2. stupni ZŠ. Jsou zde uvedeny typy pravopisných jevů, ověřené metodické postupy při jejich nácviku a klasifikace chyb. Na základě výsledků výzkumu jsou stanovena metodická doporučení směřující k předcházení chybám.

Klíčová slova: pravopis, pravopisné jevy, pravopisné znalosti, pravopisné učivo, pravopis lexikologický, pravopis morfologický, pravopis syntaktický

Abstract

The bachelor thesis is focused on the most common spelling mistakes which can be found by the pupils on the second stage of a primary school. The thesis introduces the types of spelling phenomena, proven methodology in their practicing and error classification. Finally, the methodological suggestions, which head for the prevention of errors, are determined on the base of research results.

Key words: spelling, spelling phenomena, spelling knowledge, spelling learning, lexicological spelling, morphological spelling, syntactic spelling.

LITERATURA A DALŠÍ ZDROJE

Akademická příručka českého jazyka. Vyd. 1. Editor Markéta Pravdová, Ivana Svobodová. Praha: Academia, 2014, 533 s. ISBN 978-80-200-2327-8.

BRABCOVÁ, Radoslava. *Didaktika českého jazyka pro studující oboru učitelství na prvním stupni základní školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990, 183 s. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-042-4251-0.

Cesty pedagogického výzkumu. Editor Josef Maňák, Vlastimil Švec. Brno: Paido, 2004, 78 s. Pedagogický výzkum v teorii a praxi, sv. 1. ISBN 80-731-5078-6.

ČAPEK, Karel. *Marsyas. Jak se co dělá*. Praha: Československý spisovatel, 1984. Spisy, XIII.

ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 3., rozš. a upr. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2011, 442 s. ISBN 978-80-7235-413-9.

ČECHOVÁ, Marie a Vlastimil STYBLÍK. *Čeština a její vyučování: didaktika českého jazyka pro učitele základních a středních škol a studenty učitelství*. 2., upravené vyd., v SPN vyd. 1. Praha: SPN, 1998, 264 s. ISBN 80-859-3747-6.

DOLEJŠÍ, Pavel. *Základní pravopisné jevy a pravopisná pravidla s podrobným výkladem českého pravopisu: a navíc 220 pravopisných cvičení a diktátů zaměřených na psaní í/í a y/ý po souhláskách tvrdých, měkkých a obojetných (s klíčem)*. 2. vyd. Humpolec: Pavel Dolejší, 2005, 163 s. ISBN 80-864-8069-0.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido, 2000, 207 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3179-6.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1996, 130 s. ISBN 80-859-3115-X.

GREPL, Miroslav. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd. 2., opr. Editor Petr Karlík, Marek Nekula, Zdenka Rusínová. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 799 s. ISBN 978-807-1066-248.

HAUSER, Přemysl, Květoslava KLÍMOVÁ, Helena KNESELOVÁ a Ivo MARTINEC. *Didaktika českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007, 137 s. ISBN 978-802-1042-445.

HAUSER, Přemysl a Karla ONDRÁŠKOVÁ. *Základy didaktiky českého jazyka pro první stupeň základní školy*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1991, 93 s. ISBN 80-210-0239-5.

HOLUB, Josef. *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím*. 4.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, 483 s. ISBN 80-042-3715-0.

HUBÁČEK, Jaroslav. *Čeština pro učitele*. Vyd. 4., upr. Odry: Vade mecum Bohemiae, 2010, 375 s. ISBN 978-808-6041-377.

KOLÁŘOVÁ, Ivana. *Český jazyk: [pro studující učitelství 1. stupně základní školy]*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 296 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4733-586.

KRAUSOVÁ, Zdeňka a Martina PAŠKOVÁ. *Český jazyk 8: pro základní školy a víceletá gymnázia : příručka učitele*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2006, 207 s. ISBN 80-723-8421-X.

KRAUSOVÁ, Zdeňka, Martina PAŠKOVÁ a Jana VAŇKOVÁ. *Český jazyk 9: příručka učitele : pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2007, 224 s. ISBN 978-807-2385-386.

KRAUSOVÁ, Zdeňka a Renata TERŠOVÁ. *Český jazyk pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia: příručka učitele*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2003, 192 s. ISBN 80-723-8250-0.

KRAUSOVÁ, Zdeňka a Renata TERŠOVÁ. *Český jazyk 7: pro základní školy a víceletá gymnázia : příručka učitele*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2004, 200 s. ISBN 80-723-8322-1.

KULIČ, V. *Chyba a učení: funkce chybného výkonu v učení a jeho řízení*. Praha: SPN, 1971, 244 s.

LINHART, Jiří. *Správně česky: jazykové pojmy, nejčastější chyby, pravidla českého pravopisu, slovník spisovné češtiny*. Litvínov: Dialog, 2003, 319 s. ISBN 80-858-4355-2.

Pravidla českého pravopisu. Školní vydání včetně Dodatku. 1.vyd. Praha: Fortuna, 1999, 383 s. ISBN 80-716-8679-4.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: VÚP, 2005, 92 s. ISBN 80-870-0002-1.

SGALL, Petr a Jarmila PANEVOVÁ. *Jak psát a nepsat česky*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2004, 197 s. ISBN 80-246-0871-5.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Vyd. 3., rev. Editor Vladimír Mejstřík. Praha: Academia, 2003, 647 s. ISBN 978-80-200-1080-3.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk v 6.-9. ročníku: co mám umět*. Vyd. 1. Praha: Pansofia, 1996, 142 s. ISBN 80-858-0478-6.

Výzkumné metody v pedagogické praxi. Vyd. 1. Editor Lenka Gulová, Radim Šíp. Praha: Grada, 2013, 245 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4368-4.

Literatura k testovým úkolům

BARONE, Hana. *Cvičebnice českého jazyka, aneb, Co byste měli znát ze základní školy: [(nejen k přijímacím zkouškám na SŠ)*. Vyd. 1. Brno: Didaktis, c2007, 248 s. Průvodce (Didaktis). ISBN 978-807-3580-841.

DOLEJŠÍ, Pavel. *Nebojte se češtiny!: příprava k přijímacím zkouškám z českého jazyka na různé typy středních škol*. 11. vyd. Humpolec: Pavel Dolejší, 2005. ISBN 80-864-8056-9.

DOBEŠOVÁ, Věra a Vladimíra FIALOVÁ. *Průvodce českým jazykem aneb Co byste měli znát ze základní školy*. Vyd. 1. Brno: Didaktis, 2005, 104 s. ISBN 80-735-8019-5.

HONSOVÁ, Milena. *Hravá čeština 9*. 1. vyd. Praha: TAKTIK International, 64 s. ISBN 978-80-905029-9-4

KOŠŤÁK, Jaromír. *Mluvnice, pravopis a sloh pro 9. ročník základních škol a kvartu víceletých gymnázií*. Vyd. 1. Havlíčkův Brod: Fragment, 2000. ISBN 80-720-0373-9.

KRAUSOVÁ, Zdeňka a Martina PAŠKOVÁ. *Český jazyk 8: učebnice pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005, 128 s. ISBN 80-723-8419-8.

KRAUSOVÁ, Zdeňka a Martina PAŠKOVÁ. *Český jazyk 8: pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2005, 68 s. ISBN 80-723-8420-1.

KRAUSOVÁ, Zdeňka, Martina PAŠKOVÁ a Jana VAŇKOVÁ. *Český jazyk: pro 9. ročník základní školy a odpovídající ročník víceletého gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2006, 136 s. ISBN 80-7238-536-4.

KRAUSOVÁ, Zdeňka, Martina PAŠKOVÁ a Jana VAŇKOVÁ. *Český jazyk pro 9. ročník základní školy a odpovídající ročník víceletého gymnázia: pracovní sešit : [s přílohou Přehled učiva]*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2006, 68 s., 12 s. příl. ISBN 80-723-8537-2.

KRAUSOVÁ, Zdeňka a Renata TERŠOVÁ. *Český jazyk pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2003, 136 s. ISBN 80-723-8206-3.

KRAUSOVÁ, Zdeňka a Renata TERŠOVÁ. *Český jazyk: pracovní sešit pro základní školy a víceletá gymnázia*. 2. vyd. Plzeň: Fraus, 2003, 56 s. ISBN 80-723-8347-7.

KRAUSOVÁ, Zdeňka a Renata TERŠOVÁ. *Český jazyk pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2004, 136 s. ISBN 80-723-8320-5.

KRAUSOVÁ, Zdeňka a Renata TERŠOVÁ. *Český jazyk pro 7. ročník základní školy a sekundu víceletého gymnázia: pracovní sešit*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2004, 64 s. ISBN 80-723-8321-3.

KUHN-GABEROVÁ, Alice. *Hravá čeština 8*. 1. vyd. Praha: TAKTIK International, 64 s. ISBN 978-80-905029-8-7

NEKVAPILOVÁ, Marie, Olga PŘÍBORSKÁ, Ilona GILLERNOVÁ a Marie HANZOVÁ. *Český jazyk pro 9. ročník základní školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1993, 119 s. ISBN 80-716-8035-4.

PAVLÍČKOVÁ, Andrea. *Hravá čeština 6*. 2. vyd. Praha: TAKTIK International, 64 s. ISBN 978-808-7881-163.

PAVLÍČKOVÁ, Andrea. *Hravá čeština 7*. 1. vyd. Praha: TAKTIK International, 64 s. ISBN 978-80-87881-17-0

MILADA PEŇÁZOVÁ, Jindra Veselá. *Nebojme se češtiny: cvičebnice českého jazyka pro vyšší ročníky ZŠ a víceletá gymnázia*. Nové, rozš. vyd. Olomouc: Votobia, 2001. ISBN 80-7198-464-7.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 6. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1997, 171 s. ISBN 80-859-3754-9.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 7. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2001. ISBN 80-723-5103-6.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 8. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 188 s. ISBN 80-7235-126-5.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 9. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 2. vyd. Praha: 1997, 182 s. ISBN 80-859-3787-5.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 6. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1997, 171 s. ISBN 80-859-3754-9.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 7. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2001. ISBN 80-723-5103-6.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 8. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 2. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 188 s. ISBN 80-7235-126-5.

STYBLÍK, Vlastimil. *Český jazyk pro 9. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 2. vyd. Praha: 1997, 182 s. ISBN 80-859-3787-5.

STYBLÍK, Vlastimil, Marie ČECHOVÁ, Přemysl HAUSER a Eva HOŠNOVÁ. *Základní mluvnice českého jazyka*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2004, 243 s. ISBN 80-723-5018-8.

ŠANTROCHOVÁ, Alena, Milada BURIÁNKOVÁ a Zdeněk HAMPL. *Diktáty a cvičení z českého jazyka*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, c1998, 159 s. ISBN 80-7235-010-2.

TOPIL, Zdeněk a Vladimíra BIČÍKOVÁ. *Český jazyk s Tobiášem: pravopis*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1995, 79 s. ISBN 80-858-0831-5.

Další zdroje

<http://www.msmt.cz/file/16600>, <http://www.zsvin.cz/prilohy/standardy-cesky-jazyk-a-literatura-1.pdf>

PŘÍLOHA

PRAVOPISNÝ TEST

Lexikální pravopis

1. Napiš podle diktátu tato slovní spojení zaměřená na skupiny bě/bje; pě; vě/vje; mě/mně:

2. Doplně –ú-, -ů-, -u-

ne_spěšný pokus, _dobí národního obrození v české literat_ře, hádka _častník_ zájezdu s pr_vodcem, _ctyhodný sportovní výkon, Hrabal_v román, vysokohorská t_ra, bez_čelné a zmatené pobíhání, holub se ozvával hlasitým vrk_, obchod je uzavřen kv_li invent_ře, pečlivá manik_ra

3. Podtrhni správnou variantu slova (i – y po obojetných souhláskách)

Lovec nabył/nabil pušku.

Petr koupil visací/vysací zámek.

Dětský zásyp/zásip hezky voní.

Okna domů blikala/blykala jasnými světly.

Nabité/nabyté vědomosti správně využijte.

Litomyšl/Litomišl je rodištěm Bedřicha Smetany.

Slepýš/slepíš není had.

Světlo splývalo/splívalo s tmou.

Nikdo se neozývá/nezívá.

Nákladní automobily platí mýtné/mítné.

Zdvihni/zdvyhni tu knihu.

Sirotek/syrotek nemá rodiče.

Vidle/vydle jsou ostré.

Nablýskaná/nablískaná zrcadla zářila.
Maminka připravila vítěčný/výtečný oběd.
Jak dlouho budeš ještě zapírat/zapýrat !
Slavnost se všem líbila/líbyla.
Kukuřice je teplomilná/teplomylná rostlina.
Třpytivé/třpitivé hvězdy zářily na obloze.
Pavla bolí v krku, nemluví, jen sípá/sýpá.
Kompot se rychle zkazil/zkazyl.

4. Dopln chybějící předpony s-, z-, vz-

_balit kufry, _hlédnout film, voda _tékala po skále, oheň _plál, _cuchané vlasy, šokující
_práva, zdravá _trava, _maž tabuli, _hmožděné koleno, _tyčit vlajku, _červivělá jablka
_padala ze stromu

5. Vyjádři vlastnost přídavným jménem

vzor: květ, který voní: vonný květ

parohy z jelena : _____

pytel z plátna : _____

olej z rostlin: _____

výrobek ze dřeva: _____

kloub v koleni: _____

hrnec z hlíny: _____

závaží z olova: _____

vlasy jako havran: _____

6. Podtrhni správnou variantu příslovce

zřejmě/zřejmně

prozatímě/prozatímně

strmě/strmně

vědomě/vědomně

významě/významně

soukromě/soukromě

7. Z podstatných jmen v závorkách tvoř přídavná jména v 1. pádě jednotného a množného čísla

vzor: (Paříž) – dort, umělci: *pařížský dort, pařížští umělci*

(Praha) – hrad, průvodci:

(husita) – zpěv, bojovníci:

(Afrika) – slon, domorodci:

(Třebíč) – starosta, radní:

(Plzeň) – kostel, studenti:

(Tunis) – obyvatel, turisté:

(Krkonoše) – park, lyžaři:

(Tibet) – klášter, mniši:

Mluvnický pravopis

1. Korekturní cvičení: vyhledej a podtrhni slova s chybou

Líbí se nám hrdinka z filmu Jestřábí žena. Zítra nás Jana seznámí s novými hlavolami. Těším se na Karlovi rodiče. K cíli zbývá Jirkovi jen pár kroků. Až napíšeš úkoly, můžeš si jít hrát se strýcovými psy. Dívky si nejsou vědomi ničeho špatného. Včely dědečkovy nikdy neublíží. Seznámili jsme se s cizími motýli. Náramek nebyl z ryzého zlata, ale z mosazy. Na kovové hole jsou známky rzi.

2. Dopln̄ i/y, í/ý

Zdrav_m_e se s mil_m_ přátel_. Ošetřeni obuv_ včel_m voskem je důležitě. Červ_ hlodají v mrkv_. Myslivec stříl_ z pušky po zajícov_. Lov_ orl_ i některé ryb_? Tvé slib_ rychle miz_. Milanov_ radši už knihy nepůjčím. Bav_ mě hra se strýčkov_m_ holub_. Rád mluv_ o své pevné vůl_. Řekl jsem tatínkov_ o sv_ch plánech.

3. Dopln̄ tvar zájmena já (nepoužívej tvary mne a mi)

Zastavte se pro _____. Nestarej se o _____. Přišel až po _____. Neříkej to _____. Jděte tam beze _____. Pamatujte také na _____. Zklamali se ve _____. Hovořili také o _____. Překvapil _____. Dotkl se _____.

4. Nahrad' infinitivy příslušnými tvary sloves v minulém čase

Tisíce lidí (shromáždit se) _____ na náměstí.
Z vozu (vystoupit) _____ dvě ženy.
Ledoborce spolehlivě (razit) _____ cestu menším lodím.
Na obloze (létat) _____ papíroví draci.
Sněhuláky (postavit) _____ děti za chvilku.
Vozy tažené koňmi (zatarasit) _____ silnici.
Děvčata (vyrábět) _____ vánoční výzdobu.
Stromy a keře už (shodit) _____ listí.
Lenka, Jana a Petr (přijít) _____ pozdě na vyučování.

5. Dopln̄ čárky ve větě jednoduché a v souvětí

Říká se že odpadne odpolední vyučování není to ale zcela jisté. Poslyšte paní Nováková vy ale máte krásný účes. V panelovém domě v němž bydlím včera v noci hořelo. S Alešem Valentou našim bývalým reprezentantem v lyžařské akrobacii se často setkáváme na televizních obrazovkách. Blíží se pololetní vysvědčení musím se proto hodně učit nerad bych totiž propadl. Jana Nováková žákyně 9. třídy se dostaví do ředitelny. Kdybych mohl vrátit čas určitě bych toho využil.